

Keynesiansk eller klassisk arbeidsløshet?

Odd Aukrust

Statistisk Sentralbyrå, Oslo

Med utgangspunkt i professor Nielsen's utmerkede oversiktsforedrag vil jeg gjerne si noen ord om arbeidsløshetsproblemet.

Vi vet at sosialøkonomiske teoretikere i løpet av de siste 10-15 år har gjort en stor innsats for å utforske arbeidsløshetens årsaker og å angi botemidler mot den. Som resultat av disse anstrengelser er vår profesjon i dag med stolthet i stand til å fastslå at problemet ikke er enkelt; Det viser seg nemlig at implikasjonene for økonomisk politikk blir forskjellig alt etter hvilken type arbeidsløshet vi står overfor. Som professor Nielsen summerer opp: Er arbeidsløsheten »keynesiansk«, må totalletterspørselen stimuleres. Er arbeidsløsheten »klassisk«, er botemidlet å bringe reallønnsnivået med. Og er arbeidsløsheten »naturlig«, bør vi helst ikke foreta oss noe som helst, da har markedsmekanismen ordnet alt til det beste for alle.

Vi bør antakelig beundre den intellektuelle innsats som har ledet til at vår profesjon i dag kan fastslå disse læresetninger. Men samtidig bør vi være beskjedne nok til å innse at læresetningen er av begrenset verdi for politikere som bekymret spør: »Hva skal vi nå rent praktisk foreta oss i dagens vanskelige situasjon?«

For en empirisk orientert økonom ligger det nær å spørre: Hvis det virkelig er slik at riktig arbeidsløshetspolitikk avhenger av arbeidsløshetens årsaker, er det ikke da på tide at profesjonen et øyeblikk forlater sine abstrakte modeller til fordel for empirisk arbeid? Bør vi ikke nå forsøke å fastslå om den arbeidsløshet vi står overfor er av det ene eller det annet slag? - At arbeidsløsheten skulle være »naturlig« kan vi se rolig bort fra; det praktisk betydningsfulle er å få fastslått om den er »klassisk« eller »keynesiansk«.

Nå er vel dette ikke noen enkel sak. Jeg innser at vi ikke godt kan gå inn på arbeidskontorene og spørre de arbeidssøkende: Er du klassisk arbeidsløs, eller er du rammet av keynesiansk ledighet?

Men det er andre muligheter. Vi kan anvende alminnelige prinsipper fra vitenskapsteorien: Ved deduksjon utlede teoremer som følger av bestemte hypoteser, og dernest undersøke empirisk om disse teoremer lar seg forene med faktiske observasjoner.

Hvis jeg har forstått teorien riktig, må en økonomisk tilstand med »klassisk« arbeidsløshet være preget av bl.a. følgende kjennetegn: (i) Til de gjeldende priser

kan bedriftene få solgt alt hva de ønsker å selge, (ii) En økning i salget vil bare kunne finne sted dersom produktpriser øker (eller kostnadene synker).

I motsetning til dette vil en økonomisk tilstand med »keynesiansk« ledighet være kjennetegnet ved: (i) Til de gjeldende priser ønsker bedriftene å selge mer, (ii) En økning i salget vil bare kunne finne sted dersom etterspørselen øker.

Rustet med denne innsikt gjør jeg nå et tankeeksperiment. Jeg går til norske bedrifter (industribedrifter, detaljister, frisørforretninger, aviser etc.) og stiller alle følgende spørsmål: »Hvis du fikk sjansen til å selge mer enn du faktisk gjør til de priser som du i dag oppnår, ville du da være interessert i å utvide produksjonen?« Er noen i tvil om svaret? Jeg er det ikke – jeg er ganske overbevist om at de aller, aller fleste ville svare ja. Den slutning jeg må trekke, er at klassisk arbeidsløshet på det nærmeste er ukjent i Norge.

Amerikanske erfaringer fra de siste år representerer en annen test. Vi vet at industriproduksjonen i USA har steget med 25 prosent fra slutten av 1982 til i dag. I følge klassisk teori skulle en slik produksjonsøkning for å være lønnsom måtte ledsages av stigende produktpriser. Hva observerer vi? At produsentprisindeksen for industrielle produkter nærmest har ligget i ro (økning desember 1982 – april 1984 knapt 2 prosent), og at den ene industribedrift etter den annen har kunnet rapportere om sterkt økende fortjenester. Den slutning jeg må trekke, er at arbeidsløsheten heller ikke i USA har vært av den klassiske typen.

Det amerikanske eksperiment har lært meg en ting til – nemlig at budsjettpolitikk virker, og at den virker nøyaktig slik som Keynes påsto.

Når klassisk teori beskriver virkelighetens verden så dårlig, er forklaringen selvsagt at teoriens forutsetninger er urealistiske. Spesielt suspekt er antagelsen om at den typiske produsent er kvantumstilpasser, og at han tilpasser seg på en stigende grensekostnadskurve. Det er etter mitt skjønn mer realistisk å anta at den typiske produsent er prissetter, at han har en grensekostnadskurve som innenfor det aktuelle område er horisontal eller bare svakt stigende, og at han setter sin pris noe over de variable kostnader, slik at økt salg vil gi økt dekningsbidrag.

I en slik verden vil arbeidsløsheten være »keynesiansk«, i den forstand at økt aggregert etterspørsel vil bli besvart med økt produksjon og redusert arbeidsløshet, og uten at produktprisene nødvendigvis behøver å stige av den grunn. (En annen sak er at redusert arbeidsløshet selvsagt kan tenkes å få virkninger for prisene i arbeidsmarkedet og ad denne vei indirekte også på produktprisene).

Jeg bør understreke at jeg i hele mitt resonnement har hatt en lukket økonomi (verden som helhet) i tankene. Jeg er ikke blind for at det i en åpen økonomi, hvor produktprisene i stor utstrekning er bestemt utenfra, – i hvert fall på lengre sikt – vil kunne forekomme »kostnadsbestemt arbeidsløshet«. I en åpen økonomi er

derför ökt etterspörelse inte nödvändigtvis under alle omständigheter et egnet botemedel mot arbetslöshet.

Men i relasjon til den industrialiserte verden som helhet er jeg Keynesianer: Jeg tror at en økonomisk politikk med sikte på å stimulere den aggregerte etterspörelse er nødvendig for å bringe arbeidslösheten ned.

Vad kan vi lære av erfaringheterna?

Erik Dahmén

Handelshögskolan, Stockholm

De fyra inläggen vid denna panel i anslutning till sessionernas överläggningar har för dem som har kunskaper om mellankrigstidens ekonomiska och politiska förhållanden gett en slående bild av hur mycket de senaste årtiondenas förlopp och erfarenheter avvikit från 30-talets. De har dock inte uttryckligen innehållit några jämförelser. Därför skall jag framhäva några sådana och därvid hålla mig till två väsentligheter. Den ena gäller de karakteristiska *blandekonomiska problemen*, den andra den *industriella dynamiken* som sådan.

I alla öppna s.k. blandekonomier, i synnerhet de små, har sedan ungefär ett kvartsekel svåra och med tiden förvärrade problem, som tidigare inte spelade någon nämnvärd roll, skapats av konflikter mellan, å ena sidan, centraliserade politiska beslut bl.a. rörande resursallokeringen och inkomstfördelningen och, å andra sidan, marknadskrafter och starka intresseorganisationer. Dessa konflikter, åstadkomna av många i sådana ekonomier av högst naturliga skäl motstridiga beslut på skilda plan, har inte kunnat lösas genom mekanismer liknande den fria marknadsprisbildningen. Klart är vidare, att ambitiös finanspolitik, penningpolitik och växelkurspolitik, som skulle ha kunnat vara ganska effektiv på 30-talet, inte kunnat hindra konflikterna ifråga från att leda till samhällsekonomiska obalanser. Det har således blivit mycket inflation, åtskilligt sand i den ekonomiska utvecklingens maskineri och därför efter hand arbetslöshet även i goda konjunkturer. Lika klart är, att s.k. inkomstpolitik, som saknade aktualitet under 30-talet, inte kunnat komma tillrätta med motsvarande företeelser på arbetsmarknaden, där centralstyrda lönepolitiska principer brutit sig mot marknadskrafterna och bidragit till inflationen, ibland även medfört arbetskonflikter.

Kanske håller denna problematik, som panelinläggen visserligen inte formulerat just på det sätt som jag nu gjort men väl de facto illustrerat och något konkretise-